

Hembygds - nytt

Nr 1 – 2020

Hembygds -nytt

Medlemstidningen Hembygds-nytt

Ges ut vår och höst

Vi tar gärna emot bidrag till tidningen

Artikelbidrag: Gunnel Johansson

gunnelbotanik@hotmail.se

Foton: Lennart Jonsson

lennart-jonsson@hotmail.com

Hembygdsföreningen

Medlemsavgift 110 kr, för familj 160 kr.

Plusgiro 57 64 84-0 eller Swish 123 042 72 86

E-post: hembygdforshaga@gmail.com

Facebook: Forshaga hembygdsförening

Hemsida: hembygd.se/forshaga

Hembygdsgården

Adress: Södra Lagerlöfsgatan 46, 667 33 Forshaga

Öppen vardagar kl 8 till 12

Boka lokal: ring Harriet Dahlén på Hembygdsgården 054-87 36 48 vardagar kl 8 – 12

Aktiviteter 2020

30 april	Valborgsfirandet <i>inställt</i>
6 juni	Nationaldagsfirande <i>inställt</i>
19 juni	Midsommarfirande <i>inställt</i>
20 juni	Ekumenisk gudstjänst <i>inställt</i>
29-30 aug.	Lustenrundan är också inställd, men kommunen planerar en annan form av konsthelg
21-22 nov.	Julmarknad

Örtagårdsdagar genomförs som planerat 25 april, 9 maj, 23 maj, 5 juni, 13 juni, 27 juni, 11 juli, 1 augusti, 22 augusti, 12 september och 26 september.

Information om ev. fler inställda aktiviteter med anledning av Corona Covid-19 finns på hembygd.se/forshaga

Styrelsen 2019-2020 och tills vidare pga. Corona Covid-19

Ordförande Sara Nilsson

Sekreterare Annelie Rudqvist

Kassör Åke Nilsson

Ledamot Christer Dahlén

Ledamot Ingela Wikström

Ledamot Marie Martinsson

Ersättare Anita Sandin

Ersättare Iréen Maxstadh

Omslagsbilden:

Hundsportgymnasiet är en del av ForshagaAkademin

Ordföranden har ordet

22 april 2020

Vilken annorlunda vår vi fick i år på Hembygdsgården och överallt i världen. Aldrig hade vi väl trott att vi skulle tvingas ställa in våra arrangemang på grund av ett virus och att vi människor skulle tvingas att distansera oss ifrån varandra på ett sätt som i mångt och mycket strider mot vår natur.

Samtidigt ger den här situationen oss möjlighet att reflektera och tänka i andra banor. Den ger oss möjlighet att fundera över vad som är viktigt och vad som är mindre viktigt. Naturen har blivit viktigare för många av oss. Familj, släkt och vänner har också blivit viktigare nu, när det inte är självklart att vi kan träffas, är det som vi bättre förstår hur viktiga vi är för varandra.

Kanske har också hembygden, hembygdsföreningen och Hembygdsgården blivit viktigare för oss. Kanske är det först när vi inte kan fira Valborg, Nationaldag och midsommar som vanligt som vi förstår vad det betyder för oss att tillsammans med andra människor fira våra traditioner, att vara en del i ett större sammanhang.

Det som inte är inställt i år är våren som dessutom är ovanligt tidig. Det ger oss fantastiska möjligheter att gå på vandringar och upptäcka vår närmiljö. Föreningens torpinventering från 1980-talet finns nu inlagd på föreningens hemsida och kan säkert inspirera till spännande upptäcktsfärder. Trollstigen ovanför Hembygdsgården är fantastisk för oss alla, inte bara barn. Hembygdsgårdens utemiljö är öppen alla dagar och nu finns flera picnicbord för allmänheten nedanför Skifwegården. Vi kommer att genomföra våra Örtagårdsdagar som planerat, så ni som besöker gården kommer att kunna njuta av fåglingen och dofterna från örterna även i år.

Det som vi heller inte har ställt in är engagemanget för vår förening, nu ställs det stora krav på alla oss medlemmar att tänka i nya banor för att hålla vår förening igång och våra byggnader i skick tills vi kan återgå till normala liv igen. Många av våra aktiva i föreningen är över 70 år och tillhör därmed riskgruppen för covid-19 och kan därför inte röra sig helt fritt i samhället. Föreningen behöver därför ett större engagemang bland de lite yngre medlemmarna för att klara av bl. a. löpande underhåll på gården.

Ta hand om er själva och varandra. Njut av våren och besök gärna Hembygdsgården, men håll avstånd.

Hälsningar till er alla

Sara Nilsson

Nu finns Bygdeband på vår hemsida

Bygdeband var tidigare en egen webbplats som drevs av Sveriges Hembygdsförbund. Nu har allt material därifrån förts över till Hembygdsportalen. Det innebär att Hembygdsförbundet nu har allt material under "samma tak".

Bygdeband är en lokalthistorisk databas som drivs av Sveriges_Hembygdsförbund. Det var ursprungligen ett projekt lanserat av Genline med syfte att digitalisera de omfattande arkiven som har byggts upp av hembygdsföreningarna genom åren. Vid årsskiftet 2012/2013 överläts hela projektet till Sveriges Hembygdsförbund eftersom Ancestry, som köpt upp Genline, inte såg någon lönsamhet i det. Det unika materialet består av samtida och historisk information om personer och platser, exempelvis bilder och dokument från byar, torp, gårdar och kyrkor i Sverige. Bygdeband fylls hela tiden på med nytt material allteftersom hembygdsföreningar digitaliserar.

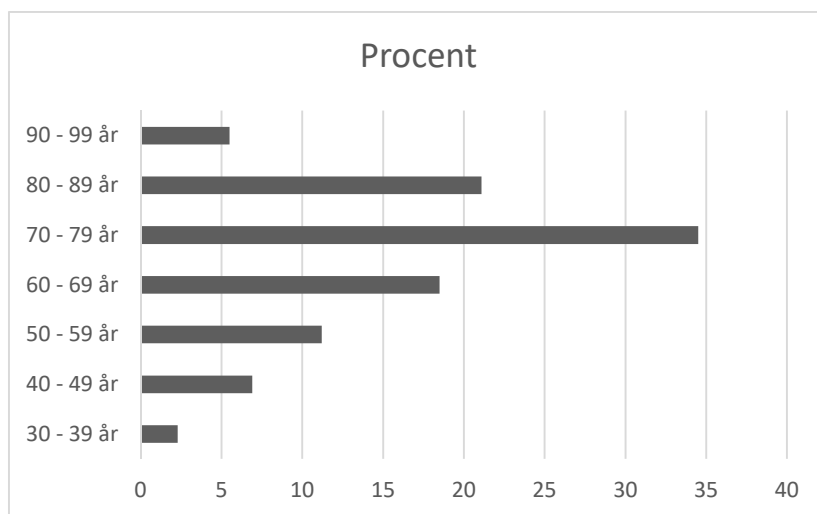
För vår del i Forshaga så når du Bygdeband på hembygd.se/forshaga. I menyn uppe till vänster väljer du Bygdeband och kommer då direkt in på Forshagas del. Bocka i "Sök bara i Forshaga Hembygdsförenings material" annars får du sökträffar i hela Sverige.

Alla torp från torpinventeringen är nyligen inlagda. Texterna är överförda därifrån och det innebär att innehållet berör tiden fram till 1989 när inventeringen slutfördes. Om det står "Uppdateras" i slutet av texten, så kommer en komplettering för tiden efter 1989 att läggas in.

Allt ursprungsmaterial kommer från Genline och allt är inte granskat ännu, så det kan finnas en del felaktigheter som hembygdsförbundet kommer att ändra.

Våra medlemmars åldersfördelning

Diagrammet visar fördelningen som den såg ut 1 mars i år. Inte oväntat är gruppen 70-79 år den dominerande i föreningen. Men spridningen är ändå positiv, det är en ganska stor grupp av yngre medlemmar.

Klarafors Sportfiskegymnasium blev ForshagaAkademin

Klarälven med sin fors har sedan urminnes tider varit Forshagas livsnerv. Ett av det mest betydelsefulla har laxvandringen uppför älven varit. Genom den har vår bygd i tusen år blivit vida känd för sitt rika laxfiskevatten.

Detta födde hos Peo (Per-Ove) Söderqvist idén om att skapa en gymnasieskola med fiskeutbildning på schemat. Med stöd av Angelica Rage, då kommunalråd i Forshaga, startades 1997 Sportfiskegymnasiet.

Medelst annonsering söktes medarbetare till den nystartade fiskeutbildningen. Annonsen lästes av biologen Per Johansson. Han skulle egentligen börja en tjänst vid SLU i Umeå och där forska på rödingens temperaturberoende, men utmaningen att vara en del av att skapa ett fiskegymnasium var lockande och Per fick snabbt svar att han var välkommen att bli medarbetare i det nya fiskeprojektet. Samma annons lästes av sportfiskaren och snickaren Lollo Englund i Örebro och också han anställdes för att medverka vid starten av Sportfiskegymnasiet.

Klarafors Sportfiskegymnasium

I juni 1997 startade förberedelserna. Det var mycket som skulle ordnas inför terminsstarten för de elever som sökt utbildningen. Forshaga kommun hade köpt in en av ortens äldsta byggnader "Libanon" byggd 1865. Libanon, som under många år varit använd som kontorslokal av Mölnbacka Trysil, Tetra Pak och Värmlandsdata, var i stort behov av restaurering och ombyggnad. Det blev en stor uppgift att få det att bli en fungerande arbetsplats och en intensiv praktisk arbetsommar började.

Bostäder åt eleverna måste också ordnas. För tillfället fanns några kommunägda hyreshus i Deje och Forshaga som skulle rivas. Rivningsplanerna avblåstes och lägenheterna i hyreshusen rustades upp som bostäder åt de ungdomar, från olika delar av Sverige, som sökt utbildningen på Sportfiskegymnasiet i Forshaga.

Som biolog fick Per ansvaret för gymnasieundervisningen i biologi, naturkunskap, kemi men också för idrott. Lollo blev instruktör för alla praktiska kurser som sportfiskemetoder m.m. samt för samverkan med närsamhället och sportfiskebranschen.

Ytterligare medarbetare behövdes och inför höstterminen anställdes bland annat Kristian Nilsson som blev ansvarig för gymnasieundervisning i matematik, engelska och sportfiskemetoder.

Den nya gymnasieutbildningen skulle ju också innehålla möjligheten till högskolebehörighet, så att av veckans dagar var i genomsnitt en dag avsedd för sportfiskeundervisning, resterande dagar för studier i svenska, matematik, engelska m.m. 1998 startades också en Yrkeshögskola inom fiskeverksamheten med möjlighet till 25 akademiska poäng.

Sportfiske

Från första början var en av Sportfiskegymnasiets bärande idéer att bygga upp samverkan och kontakt med olika branscher inom olika fiskeverksamheter, vad de ansåg att fiskeutbildningen skulle ha för innehåll och vilka möjligheter till praktikplatser och

Hembygds -nytt

anställningsbarhet det fanns. Snabbt växte denna samverkan till ett stort nätverk av kontakter.

Förutom veckodagen med sportfiskeundervisning innehåller de tre gymnasieåren 15 veckors praktik på ett hundratal olika fiskecamper, sportfiskebutiker och de stora sportfiskemässorna.

Hembygds -nytt

Lördagar och söndagar får eleverna möjlighet att göra egna fisketurer. De skjutsas då med skolans bilar ut till någon av Forshagas alla sjöar och tjärnar och hämtas sen på kvällen. Lars Emilsson, tidigare kommunanställd, har för ungdomar i Forshaga kommun ordnat ett årsfiskekort för 200 kr med möjlighet till fiske inom Forshaga kommun utom i vatten med inplanterad ädelfisk.

Efter tre år på sportfiskegymnasiet har eleverna stora kunskaper bland annat i allt som gäller spinn- trolling- och flugfiske, att restaurera vattendrag, fiske- och vattenvård, guidning av fisketurister och undervisning och handledning av barngrupper i fiske. De har också möjlighet att ta körkort för scooter och fyrhjuling och för motorsåg och röjsåg.

Sportfiskegymnasiet utvecklades snabbt till att bli en eftertraktad utbildning med i stort sett totaldominans i Sverige. Så småningom föddes tankarna att starta flera natur- och sportinriktade utbildningar.

2001 kontaktades skolverket med en ansökan om att i kommunal regi få starta närliggande naturrelaterade gymnasieutbildningar i Viltvård, Hundsport och Sporthandel. Svaret blev att dessa utbildningar inte kunde få starta i kommunal regi då Skolverket inte beviljade riksintag för kommunala skolor det året. Däremot tipsade Skolverket om möjligheten att starta friskola.

Efter många funderingar och samtal beslutade Per, Lollo, PeO och Jan Andersson att överta Sportfiskegymnasiet från kommunen och 2002 bildade de AB Klarafors och gymnasiet fick nu namnet ForshagaAkademin.

ForshagaAkademin

Nu startade en febril verksamhet. Tre nya gymnasieutbildningar med riksintag skulle startas, Viltvård, Hundsport och Sporthandel. Fler lokaler behövdes och ytterligare personal. Forshaga kommun hade restaurerat den gamla lokalen Knipan från industritiden och inför uppstarten av de tre nya gymnasieutbildningarna stod lokalerna färdiga och kunde hyras av det nyskapade Aktiebolaget Klarafors.

Ett lyckat sammanträffande för ForshagaAkademin var också att kommunförrådet skulle flyttas från sitt område mellan slottet och Klarälvrummet ut till Näset. Den stora förvaringslokalen som skulle rivas blev i stället lokal för ForshagaAkademin's båtar, scootrar m.m. Dessutom fanns baracker, som kunde användas som undervisningslokaler.

Hundsport

Hundsportgymnasiet blev det första i sitt slag i Sverige. Elevernas egna hundar var självklart också välkomna med till skolan. Ett hundstall med utbildningsområden stod redan klart på Näset när de första eleverna började hösten 2002, utbyggnad skedde sen 2006. Även på hundsportgymnasiet var samverkan med olika branscher, företag och affärer en av de bärande idéerna. Svenska kennelklubben var en av de första att samverka med. På hundgymnasiets schema finns bland annat djursjukvård, tävlingspsykologi och möjlighet till utbildningar som hundmassör, lydnadsinstruktör och djurvårdare. Praktikplatser kan t.ex. vara veterinärkliniker, djursjukhus, hunddagis, butiker och olika hundmässor.

Viltvård

Även Viltvårdsgymnasiet startade hösten 2002. I Sverige ingår jakt- och viltvård som en väsentlig del av naturvården och det finns bra underlag för jaktturism. Under gymnasieåren får eleverna prova på jaktmetoder av olika slags vilt, älg, rådjur, vildsvin, räv, hjort, hare, gås och mycket mer. De får också utbildning i motor- och röjmotorsåg, fyrhjulingskörning samt kunskap i styckning och matlagning i fält. Under utbildningen får eleverna bland annat jaktledarutbildning, jägarexamen, A- och B-kort för motorsåg och röjsåg.

Sporthandel

Under några år fanns Sporthandelsgymnasiet. Många före detta elever därifrån finns nu som anställda eller delägare i stora sporthandelskedjor som t.ex. Sportringen. Intresset för den utbildningen minskade dock så att 2016 blev sista året för intagning.

Nytt ägande

2013 tog Per Johansson och Lollo Englund ett stort steg när de övertog hela ägandet av AB Klarafors, ForshagaAkademin.

Äventyrsturism

Intresset för "Gröna utbildningar" ökade och 2016 startades ett Äventyrsprogram. Man hade sett en stor efterfrågan hos turister på aktivitetsturism. Under de tre åren får eleverna lära sig grunderna i flera olika aktiviteter som vandring i fjällen, klättring, skidåkning, paddling, forsränning m.m. Kontakten med olika branscher är också lika betydelsefull som i de andra utbildningarna. Praktikplatser kan vara företag inom natur-

Hembygds -nytt

och äventyrsguidning, reseföretag eller friluftsbutiker. Under utbildningen får eleverna också bland annat skidlärarutbildning, grönt och rött kort i klättring, förarbevis för snöscooter, A-kort för motor- och röjmotorsåg.

Skolans grundfilosofi

Eleverna ska få motivation, trygghet, aldrig känna sig anonyma, den vuxne ska alltid se hela elevens tillgångar.

Elevboende

Eftersom ForshagaAkademin har riksintag kommer ett stort antal av eleverna från andra delar av Sverige. Därför är elevboendet av stor betydelse. Det finns fem elevvärdar, som har ansvaret för alla de ungdomar som bor i elevlägenheter. Det ordnas många fritidsaktiviteter och event antingen kostnadsfria eller med rabatterade priser, bland annat till Forshaga atletklubb, Deje badhus, Värmlandstrafik, Körskola.

ForshagaAkademin är en stor arbetsplats med cirka 300 elever och en personal på 60 personer.

Språkintröduktion

För nyanlända till Sverige finns också på ForshagaAkademin en utbildning i allmänna ämnen, med upptagningsområde Forshaga-Kil. För tillfället går där 20 elever.

Artikeln är skriven av Gunnel Johansson efter intervjuer med Per Johansson och Lollo Englund.

Hembygds -nytt

Skogsstjärna

Värmlands landskapsblomma

Skogsstjärna eller Duvkulla som den också kallas hör Nordens skogar till. Snart börjar den lysa upp våra skogsbackar med sina magiska vita stjärnor. Stjärnor bildade av sju kronblad, vilket är ovanligt bland blommor, sju är sedan urminnes tider ett heligt tal.

Som symbol och logga för sin verksamhet har Region Värmland en bild av skogsstjärna, något som de övertagit från landstinget. Med deras vackra skogsstjärnebild, får vi i dessa pandemitider ett budskap att vi genom promenader i skogsstjärneskogar kan få möjlighet till ro och hopp.

Skogsstjärna var tillsammans med linnea den store blomsterkonungen Carl von Linnés favoritblomma. Han skriver om skogsstjärna: *Jag vet ej, hvilket blomsterbehag det är, som med sin tjuskraft så bländar ögat, att åskådaren vid denna syn tyckes nästan bli förhäxad.*

Skogsstjärnan har ofta använts av smyckestillverkare som modell när de framställt halssmycken och broscher i framför allt silver.

Soldatnamnen – en viktig grund för våra efternamn

Under drygt 200 år (från 1680-talet till 1901) sköttes en stor del av det svenska försvaret av så kallade indelta soldater. Dessa var placerade i byar och hemman över hela landet enligt ett system färdigställt under Karl XI:s regering där lagom många bönder eller gårdar skulle ansvara för en soldat i en rote. Det var bara hemman eller byar av en viss storlek som behövde hålla soldat. Ibland slogs flera hemman ihop till en rote och antalet soldater varierade säkert över tid. I ofredsperioder behövdes flera soldater men i fredstid, särskilt sedan den allmänna värnplikten införts på 1810-talet, var rote-soldaterna färre. Tidigare hade bondsöner kallats in till krigstjänst under de många krigen, men genom indelningsverket blev det mer klart vilka som i första hand skulle fara till slagfälten, nämligen de särskilt utbildade indelta soldaterna. Bönderna i den rote (de byar eller hemman) som soldaten hörde till skulle i gengäld hålla soldaten med torp, lite mark och en del livsmedel och kläder. I övrigt skulle soldaten i fredstid försörja sig själv och sin familj genom att bruka jorden närmast torpet. Det kunde vara ett hårt liv, vilket inte minst Vilhelm Moberg visar i sin roman Raskens. När en soldat blev för gammal, eller dog i samband med något av alla krig, ersattes han av en ny soldat som fick överta hans torp och hans soldatnamn. Den avskedade soldaten behöll ofta sitt soldatnamn.

Soldatnamnet gavs i äldre tid av den ansvarige vid regementet när soldaten tog tjänst. Namnen finns nerskrivna i de dokument, rullor, som upprättades vid mönstringen. De här soldatnamnen är bevarade i många av dagens svenska efternamn. I första hand kanske man tänker på namnet Rask eller andra stridbara namn som Modig, Stål, Flinta och Tapper. I många regementen var sådana namn vanliga. De hade ofta använts redan före indelningsverkets tid. Också fantasifulla, nedsättande eller utländska namn som Grisfot, Hektor, Drucken, Falsk, Allvar, Venus förekommer i de äldre rullorna. Just de namnen är nog inte så vanliga idag, men många andra, särskilt de som bygger på krigiska egenskaper, har många bärare.

Varför behövde soldaterna ges nya namn? Ja, de fick sina namn av flera skäl men den viktigaste anledningen var för att befälet skulle kunna hålla isär dem. Eftersom nästan inga människor på landsbygden hade något fast efternamn före 1800-talet utan bara hette t.ex. Anders och var Eriks son (= Anders Eriksson) behövdes ett system där ett namn tillsammans med rotens nummer kunde identifiera varje enskild soldat. Roland Andersson, som skriver på en avhandling om värmländska soldatnamn vid Karlstads universitet, har påpekat att soldatnamnen också gav en samhörighetskänsla.

De indelta soldaterna i Värmland-Närkes regemente fick faktiskt inte den typen av namn som jag just visat. Det tycks ha varit en genomgående strategi av regementschefen Reinhold Rehbinder inför den stora generalmönstringen 1689 att ge soldaterna namn efter den rote de tillhörde. Regementet indelades alltså i kompanier och rotar och varje soldat fick ett namn efter just rotens namn. Vad hette då soldaterna i nuvarande Forshaga församling? Och var fanns de?

I en uppställning över det svenska indelningsverket vid 1800-talets mitt redovisas soldater i Grossbol, Forsnäs, Öjenäs och Skived, som hade två stycken. Det var betydligt fler rotar nere på den rikare Gravasläkten. Att inte Löved eller Forshaga hade indelta soldater beror på att de var frälsehemman och därför befriade från "roteringen". För att få fram själva soldatnamnen använde jag mig av mantalslängderna från 1790 och 1810, och då fann jag att soldaten i Grossbol bar namnet Gråssfält och den i Forsnäs Forsberg. Skivedssoldaterna hette Skifberg (för Norra Skived) och Skifman (för Södra Skived). För att bilda just de här soldatnamnen har man använt första delen av de olika rotarnas namn och kombinerat den med en vanlig efterled i släktnamn. Just här har vi efterlederna -berg, -feldt och -man, alla tre vanliga i soldatnamn. Vi känner igen dem också från många av våra vanligaste efternamn idag. Soldaten i Öjenäs fick däremot heta Öjenäses, alltså hela rotenamnet med ett tillägg som visar att han "tillhörde" Öjenäs. Den typen av soldatnamn finns i Grava (Toleruds, Torps, Skåres). Där finns också exempel på hur bara en del av rotenamnet används utan något efternamnstillägg; Grafs och Klings, men även namn om Härsfeldt och Bjellberg (från Hertzöga och Bjällerud) som alltså är bildade på samma sätt som Skifman och Forsberg.

Ända fram till 1700-talets slut var det bara soldaten själv som bar soldatnamnet. Hans hustru och eventuella barn hade oftast bara fadersnamnet som tillägg till förnamnet. Det var först på 1800-talet som namnen började ärvas så att soldaternas barn fortsatte att använda namnet. Eftersom många namn fanns samtidigt i flera regementen har det lett till att en hel del gamla soldatnamn bärs av många släkter vars enda gemensamma ursprung är att någon av deras anfäder har varit soldat. Det kan gälla såväl namn av typen Modig och Stark som namn av typen Forsberg.

Hur har det gått med soldatnamnen i Forshagatrakten? Finns de kvar? Ja, Forsberg heter ju över 16 000 personer idag i Sverige. Men det behöver naturligtvis inte alltid vara ett soldatnamn som ligger till grund för dagens Forsbergare utan det kan i många fall lika gärna vara en vanlig efternamnsbildning till någon annan ort på Fors-. De mer speciella namnen Gråssfält, Skifberg, Skifman och Öjenäses har däremot inga bärare idag. Under 1800-talet när det indelta systemet blev mindre viktigt fick soldaterna rätt att byta namn och det kan vara en anledning till att många av de lite klumpigare soldatnamnen inte är bevarade.

Katharina Leibring

Karl Bäckman

Ett avsnitt ur Lennart Jonssons bok "FRÅN HEDÅS TILL HERA"

STENBION KALLADES DEN, för den var byggd av sten, tegelsten från någon rivning på fabriken. Och det var Kalle Bäckman som byggde.

I papper och handlingar skulle han ha varit född i Östra Ämtervik 1880, men den som födde honom bodde ju faktiskt hos föräldrarna i Sundstad, så får vi väl ändå tycka att det var där han startade livet och inte hos farmor och farfar i Skacksjö. Han döptes till Karl Johan, men andra kallade honom Kalle.

Fadern kom från Östra Ämtervik, han hette Emil men lika ofta Erik, ingen tycktes ha klart för sig vad som gällde och i kyrkans födelsebok blev han aldrig inskriven.

Han var en orolig själ som försörjde sig som byskomakare i Råmen borta vid dalagränsen. Där bidrog han till oreda i kyrkoskrivningen och kallades för både lösdrivare och rymling. Så småningom hamnade han i Deje och gifte sig med nämndemannadottern Anna från Sundstad. När Kalle var ett år flyttade familjen till Norge och på oklara vägar kom hon efter några år tillbaka till Sundstad med två barn. Kalle hade fått en syster, Agnes, född i Norge vad man kan tro, men ändå införd i kyrkans födelsebok tre år för sent som född i Grava.

Nu var det så, mor och två barn inhysta i Sundstad. Emil eller om det nu var Erik var försvunnen utan förklaring i Norrige som landet faktiskt ibland kallades vid denna tid. Mamma Anna dog när Kalle var tio. Morfar nämndemannen Karl Larsson i Sundstad tog de föräldralösa barnen till sig och det märktes väl inte särskilt mycket i hans stora hushåll. Men livet skulle ta nya vändningar för barnen. Karl Larsson blev blind. Mormor Kajsa Nilsdotter fick ta hand om både gård och ungar och det gick väl ett par år. Men så dog Kajsa Nilsdotter också. Det var som förgjort, med en död mormor och en blind morfar gick det inte längre. Kalle var nitton år, tog sin syster och flyttade till eget, försörjde dem båda. Tog arbete på fabriken som eldare. Gick på sjön ett tag, men sitta fast i en båt var inget för den rastlöse Kalle.

Efter några år tog Agnes farväl av Kalle och Sverige. Systemen emigrerade till Amerika och Kalle flyttade in till Forshaga och började med affärer, en handelsbod, det föll sig naturligt, intill vägen mot Grossbol. Där sålde han allt tänkbart, ett tag i alla fall och så blev det konkurs och auktion.

Men Bäckman hittade på nya uppslag. På Djupdalsberget satte han upp både servering och tivoli med en stor rutschbana utför bergstupet. På serveringen sålde han den populära "filbonken", men försäljningen rasade när det kom fram var mjölken kom ifrån. Men han hade alltid nya affärer på gång. Han sålde hudsalvorna Elexol och Elexir som han rörde ihop i köket där han tillfälligt bodde och dessutom undermedlet Hårol som herrar med böljande hår gjorde reklam för. I folkmun kom det att kallas Hårav efter att många tunnhåriga i stället blev av med det lilla de hade.

Han hade ingen egen telefon, han bodde än här och än där hos vänner och bekanta. Men i reklambladen för sina undermedel fanns telefonnumret till skräddare Johansson på Nyback där Bäckman bodde en tid. Kom det samtal till honom skramlade han med grytor och lock när han tog telefonen: "Vänta, jag måste stänga dörren, det dundrar så från maskinerna".

Överallt där det hände något var Kalle Bäckman med. Han var en fenomenal historieberättare, han spelade både gitarr och fiol. Det nya, som han hade fått höra talas om, det var att man kunde visa rörliga bilder på en vägg eller en duk, bara man hade en apparat för detta. Bäckman var intresserad av alla former av nöjen som kunde få hans kassa att växa, så han skaffade filmprojektor och reste runt i bygderna. Det var oerhört, man trodde inte det var sant, de som var på duken rörde sig som på riktigt. Varje föreställning skapade ett mindre kaos med trängsel och knuffar, alla ville komma in och se. Framgången fick Bäckman att tänka stort, som han senare livet alltid kom att göra. En fast biograf.

Alla ville ju se film på bio. En fast biograf. Inga krångliga resor med häst och vagn för att transportera biografmaskineriet. Fler föreställningar och framförallt mera pengar i kassan. Han letade efter en lämplig plats för en biograf. Intill Bruksgatan fanns en plats som han undersökte, grannen kom och såg nyfiken ut, kanske anade han det värsta när det var Bäckman som var i farten:

"Goddag Bäckman, det är till å göra undersökningar ser jag. Vad kan han tänkas ha för planer, måntro?"

"Jo, det kan jag väl säga! Här ska jag nog bygga en sulfitfabrik för här tycks det vara särdeles lämpligt!"

Grannarna kallade raskt ihop till ett krismöte och en delegation marscherade upp till markägaren Hjalmar Olsson som bodde på gården Hagen i Grossbol. Han informerades om läget och man krävde att de inte på några villkor tänkte bli granne med en sulfitfabrik.

Hjalmar Olsson ägde all obebyggd mark i Forshaga och Bäckman fick snart reda på att han fick köpa mark var han ville, men bara inte vid Bruksgatan. En julklapp från systemen Agnes i Amerika i form av tjugofem kronor gav Bäckman startkapital. Affären gjordes upp, fyratusen för ett markområde mellan järnvägen och Storgatan, julklappen i handpenning, resten på åtta år.

Arbetarna hade organiserat sig efter den förödande strejken 1898 och nu åtta år senare ville man bygga ett Folkets Hus. Men ingen varken ville eller vågade sälja mark till en så farlig verksamhet. Bäckman hade inga problem med detta. Affärer är affärer, han sålde hela området till föreningen Folkets Hus för sjuttio öre kvadratmetern och behöll en hörntomt för sin biograf.

Hösten 1906 började han med biografbygget. För att få tillstånd startade han AB Wärmländska Biografcompaniet, många tecknade sig för aktier, men när de skulle betalas var intresset

mindre. Bäckman var känd för att pengarna rann mellan fingrarna, fordringsägarna passade på så fort de såg en möjlighet och använde sig av både polis och fjärdingsman. Vid ett tillfälle kom fjärdingsmannen för att kräva betalning, han väntade utanför huset där Bäckman bodde just då eftersom denne hade besök. Lärarinnorna som hälsade på, klädde ut Bäckman till en dam som kunde ta sig förbi den intet ont anande fjärdingsmannen och försvinna ut i Forshaga.

Sörgården i Skived besökte han ofta, han var kusin till den jämnårige Albin Leibring. En gång var det brått att gömma sig, då blev han inknuffad i en garderob och klarade av länsmannen ännu en gång. En annan gång på Sörgården tog han sig ut bakvägen och rodde över älven för att komma undan. Han var en spelevink, glad och intensiv med en enastående övertalningsförmåga och kunde lätt få andra med på sina idéer. Men bygget kom igång, med rivningssten från fabriken hölls kostnaderna nere.

"Jag bygger uttå halvsten för då ska bli billit", sa Bäckman.

En av de första fasta biograferna i landet stod till slut klar. Biografen hade salong, bakre läktare, loger, sidoläktare och liten scen, allt var välbyggt och genomtänkt. Maskinrummet hade järnluckor som kunde fällas ner, nitratfilmen var väldigt brandfarlig och det fanns flera reservutgångar.

Bäckman slog på stort som vanligt. Han hade till och med egen orkester som satt och spelade under en presenning. I orkestern spelade han själv första fiol utom när filmen skulle kommenteras, då tittade han ut från presenningen.

Elektrisk belysning var fortfarande ovanlig, bion behövde ström både till projektor och belysning. Bäckman ordnade även detta. Han installerade en egen kraftstation, en ångmaskin drev dynamon och småpojkar med fribiljetter som belöning bar fram vatten till ångmaskinen från myren intill.

Pengar behövdes till bygget eftersom betalningen av aktiebrev gick trögt. Frykforsen i Norsälven var till salu, hur nu Bäckman fått reda på detta. På en gång köpte han forsen av bönderna för 500 kr och nästan lika direkt sålde han till nybildade Frykforsens Kraftaktiebolag för 11.500 kr. En typisk affär för Bäckman, men pengarna försvann oftast lika fort. Kalle Bäckman var intresserad av allt med hjul och motor, han lär varit den förste med egen bil i Forshaga. Men först skaffade han moped, först var han med det mesta. Mopeden var en Neckarsulmer Motorrad av 1901 års modell, tillverkad av tyska Neckarsulm som senare blev NSU. Beteckningen är hopdragning av motor och fahrrad, alltså motor och cykel. Moped kommer på samma sätt av motor och velociped.

Skohandlare Nils Rudén hade butik i varuhuset Sveanäs där han hade det märkliga sortimentet skor och cyklar. På insidan av glaset i skyltfönstret var det textat "Welicopeder".

Han ägde själv en Neckarsulm och det var nog där Bäckman fick tag i sin. Eller om han bara poserar på fotot med en lånad, man vet aldrig när det gällde Bäckman. Det finns ett foto på Rudéns moped och den är i alla fall inte samma som på Bäckmans foto, Rudén hade både tuta, karbidlampa och kortare framskärm.

Bilar var något nytt, det var inte många i Forshaga som hade sett en sån märkvärdighet och man gjorde vad som helst för att få sig en åktur. Entreprenören Bäckman såg direkt möjligheterna, men Forshaga var för litet för hans tänkta åkarföretag. I Karlstad fick han körningar, särskilt för de stora hotellen. Men han ville växa. I Göteborg blev det både körskola och ett bussföretag. Där träffade han pigan Klara Nilsson från Kil som bodde vid Kungstorget. De fick dottern Maja som senare blev gift Törling i Stockholm.

Men så flyttade han tillbaka till Forshaga. Biografen körde på som vanligt men nu började han också med teater och basarer. Trots alla affärer blev det inte särskilt mycket över, biografen och all verksamhet i Göteborg måste han sälja för att bli något så när skuldfri.

Han kom som en stormvind och intog Stockholm. Götgatan 24 på Söder blev hans nya adress, han skulle söka lyckan i huvudstaden. Det blev full fart som vanligt. Han köpte bogserbåtar och tog uppdrag på Strömmen. Femtio lastpråmar gav fraktinkomster, han hade väl lärt sig av bolagets pråmtrafik i Forshaga. Ute på Värmdön hade han ett båtvarv. Han hyrde ut husbåtar och sommartid bodde han själv i en som låg ankrad nedanför Valdemarsudde. Amanda var en stor båt, 8 000 ton, modernt inredd och hade till och med trädgård ombord med blommor och grönsaker. På kvällarna kom ofta prins Eugén ner till båten för en pratstund med den glade värmlänningen, som var en mästertlig historieberättare. De blev vänner och både Bäckman och husbåten finns med i prinsens konstverk.

Han var välkänd Bäckman, affärs mannen, spelmannen, historieberättaren, alltid i händelsernas centrum. I många år gestaltade han sjöguden Neptunus i Bellmansspelen med treudd, krona och långt grönt lösskägg omgiven av unga minimalt klädda damer när kortegen sakta tog sig fram bland täta led med hundratusentals åskådare på väg mot festspelen på Gröna Lund. Då var livet som bäst för Kalle Bäckman.

